

CONCERT 2025

KONINGSDAGCONCERT DORPSKERK VOORSCHOTEN

Geschiedenis van Nederland, een muziekhistorische schets : (zie toelichting)

1. Nederland onder Spaans centralistisch gezag van Karel V en Philips II:

-Antonio de Cabezon 1510-1566 Pavana con su Glosa

2. Nederland na opstand tegen de Spanjaarden , Reformatie, Leidens Ontzet, oprichting Universiteit Leiden en Plakkaat van Verlatinghe (1581), Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden staat op eigen benen en wordt belangrijk economisch centrum van de toen bekende wereld:

-Anonymus, Leningrad Manuscript 1646 Wilhelmus van Nassau

-Jan Pieterszoon Sweelinck 1562-1621 Ballo della Granduca

3. Betrekkingen met andere mogendheden in de zeventiende en achttiende eeuw:

Verenigd Koninkrijk:

- Henry Purcell 1659-1695: Trumpet Tune called Bonduca,
Trumpet Tune Z.T 698

Duitsland :

-Dietrich Buxtehude 1637-1707: Nun bitten wir den Heiligen Geist BUXWV 208
-Johann Sebastian Bach 1685-1750 Fantasia C-Dur BWV 573

4. Franse Revolutie , Bataafse Republiek , omwenteling in Nederland , Franse tijd onder koning Lodewijk Napoleon, expansionisme en machtshonger keizer Napoleon Bonaparte

-Guillaume Lasceux 1740-1831 Chœur en Rondeau uit « Essay théorique
et pratique (1809) »

5. Slag bij Waterloo 1815 , verdrijving van Napoleon Bonaparte, vrede met Frankrijk :

-Johan Wilhelm Wilms 1772-1847 Slag bij Waterloo; klagen van gewonde soldaten,
Christian Friedrich Ruppe 1753-1826 La Bataille de Waterloo opus 23 : Finale »la
Paix universelle entre les Puissances alliées et
La France in C gr t.: Allegro assai

6. De negentiende eeuw

-Samuel de Lange 1811-1884 Uit Fantasie-sonate 2 : Andante

7. Twintigste eeuw

-Albert de Klerk 1917-1998 uit 10 Inventionen (“schuimpluimpjes”)
(1945!) : IV Festivo, V Tranquillo

-Jan Nieland 1903-1963 Toccata

8. Samenzang Wilhelmus Van Nassouwe 2 strophen

Toelichting bij de te spelen werken

Dit jaar mag ik uw organist op Koningsdag zijn waarbij ik met u, beste luisteraar *in vogelvlucht* door de geschiedenis van ons koninkrijk ga aan de hand van muziek! We starten in de eerste helft van de zestiende eeuw toen Nederland onder Spaanse centralistische heerschappij verkeerde, Madrid was zeer belangrijk als machtscentrum. Uit die periode stamt het eerste werk op dit concert, een stuk van de Spaanse componist **Antonio de Cabezón**, een langzame dans met een variatie, zeer geschikt voor het zuidelijk georiënteerde Zeemans-orgel in Voorschoten!.

Er kwam politieke onrust, de beeldenstorm, de Alteratie (de overgang van de stadsbesturen naar het protestantisme), Leidens Ontzet (1574), Alkmaars Victorie, de onttrekking aan de Spaanse heerschappij, culminerend in het Plakkaat van Verlatinghe van 1581 waarin de Staten-Generaal zich officieel losmaakten van het Spaanse gezag, toen ging Nederland als Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op eigen benen staan. *Amsterdam* werd een zeer belangrijk handelscentrum in de toenmalige wereld, aldaar was **Jan Pieterszoon Sweelinck** de centrale figuur op muzikaal gebied. Hij had leerlingen in Duitsland, zelfs in het huidige Polen (Paulus Siefert uit Gdansk, het vroegere Danzig!) en gold volgens de huidige wetenschappelijke kennis als de duurste orgeldocent van Europa!! Van Sweelinck klinkt een variatiewerk, de Ballo della Granduca, ideaal voor demonstratie van diverse klankkleuren.

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden werd economisch zeer succesvol, handelsbetrekkingen waren met er Duitsland (oa Hanzesteden Hamburg en Lübeck) en andere steden rond de Oostzee: In Noord-Duitsland was **Dietrich Buxtehude** in Lübeck een toonaangevende componist die zeer veel voor orgel en ook klavecimbel geschreven heeft en van hem horen we diens koraalvoorspel Nun bitten wir den Heiligen Geist, in de rechterhand een soloregistratie!

Onder invloed van Buxtehude gestaan hebbende, **Johann Sebastian Bach** die om Buxtehude te horen van Arnstadt naar Noord-Duitsland trok, van diens hand klinkt vandaag diens vrij korte Fantasia C-Dur BWV 573 (dit korte stuk in verband met de tijd)

De succesvolle positie van de Republiek werd niet door iedereen met gejubel begroet. Met Engeland waren de betrekkingen niet altijd rooskleurig en werden conflicten op zee uitgevochten!. In genoemd land was in de zeventiende eeuw **Henry Purcell** een vooraanstaande componist die verschillende werken voor koor, voor toetsinstrumenten en ensembles schreef. Purcells twee Trumpet Tunes werken op orgel uitstekend gezien hun feestelijke karakter, passend op deze feestdag vandaag!.

De zeer jonge Wolfgang Amadeus Mozart schreef een aantal variaties tijdens zijn verblijf in Nederland over Willem van Nassau, variaties over *een andere melodie* van het Wilhelmus die nu nog in het Groothertogdom Luxemburg klinkt bij plechtigheden in aanwezigheid van de Groothertogelijke familie!! Ook dit is een variatiewerk, geschikt voor verschillende registraties!!

Later in de achttiende eeuw ging het economisch bergafwaarts. In die periode ook de *Franse Revolutie* die uiteindelijk grote gevolgen had op politiek en religieus gebied in Europa!! In die roerige periode kwam de muziekbeoefening op een lager pitje, van deze periode echter stamt het in 1809 door **Guillaume Lasceux** gecomponeerde Choeur en Rondeau met de typisch Franse barokregistratie Cornet en Trompet. We komen hiermee tevens in de *Franse tijd*, Nederland werd *Koninkrijk Holland* onder Frans bewind van Koning Lodewijk Napoleon, de broer van de grote Napoleon Bonaparte. Door diens toedoen godsdienstvrijheid maar ook centralisme vanuit Parijs! Dit leverde verzet op. Uiteindelijk na 1813 met de komst van de Oranjes kwam meer rust. Maar eerst in 1815 kreeg het jonge koninkrijk nog een conflict met de machtshongerige Napoleon Bonaparte voor de kiezen, na de Slag van Waterloo in 1815 op zijn plaats teruggezet, te horen in twee stukken te weten **Johann Wilhelm Wilms** "Slag bij Waterloo", klagen van de gewonde soldaten" *en* uiteindelijk goed aflopend in de beëindiging van het conflict en vrede in **Christian Friedrich Ruppe's** La bataille de Waterloo verklankt in de vreugdevol klinkende Finale La Paix Universelle!!.

We komen in de tijd van de Romantiek: In Rotterdam was **Samuel de Lange** een belangrijk musicus, uit diens Fantasia-Sonate 2 klinkt het Andante, een meer beschouwend ietwat Duits-romantisch werk. De protestantse componisten stonden qua klankidoom onder invloed van Leipzig!. In de *twintigste eeuw klinken* 2 korte werken van **Albert de Klerk** van pal na de Tweede Wereldoorlog uit 1945(!), elk met een ietwat onbekommerd karakter.

Als bekroning van dit concert klinkt van **Jan Nieland** zijn bekende toccata een feestelijk slot!

U allen veel luisterplezier en een fijne Koningsdag toegewenst !

SAMENZANG . WILHELMUS

Wilhelmus van Nassouwe
Ben ik van duytschen bloed
De vaderland getrouwe
blijf ik tot in de dood
Een Prinse van Oranje
Ben ik vrij onverveerd
De koning van Hispanje
Heb ik altijd geëerd

Mijn schild en de betrouwe
zijt Gij o God mijn Heer
Op U zo wil ik bouwen
verlaat mij nimmermeer
Dat ik toch vroom
mag blijven Uw dienaar t'aller stond
de tirannie verdrijven
die mij mijn hart doorwondt

Guus Theelen (Leiden 1962) volgde na zijn eerste orgel- en pianolessen bij kerkmusicus H Rijnbeek, onderricht bij de Haagse organist Jan Schmitz en van 1994-1998 bij Aart de Kort . en later bij Theo Visser. In 1995-1997 volgde hij masterclasses bij de stichting Le Puy Musical te Rouen (Frankrijk) bij Joris Verdin, Kurt Lueders, dr. Ton Van Eck en Georges Lartigueau (Franse romantiek op Cavaillé-Coll-orgels). Ook kreeg hij door Jean-Marie Kieffer (1960-2023) te Echternach Luxemburg aanwijzingen. Vervolgens nam hij in 1999-2005 deel aan de Thüringische Orgelakademie te Eisenach en Altenburg waarbij meester cursussen werden gevolgd bij Dr. Felix Friedrich, Professor Harald Vogel, Dr. Christoph Krummacher te Leipzig (orgelwerken van Mendelssohn), Ewald Kooiman, de Spaanse organist José Enrique Ayarra Jarne (Spaanse en Portugese orgelmuziek), Pieter van Dijk, Jacques van Oortmerssen en Paolo Crivellaro (Italiaanse orgelliteratuur). In 2009 en 2010 volgde hij Masterclasses in Amorbach bij professor Klemens Schnorr uit Freiburg. Vanaf 1977 was Guus Theelen assisterend organist aan de St.Lodewijkskerk te Leiden, vanaf 2006 is hij de bespeler en vanaf februari 2009 dé vaste organist van het gerestaureerde Mittenreither-Duyschot-Schonat orgel in genoemde St. Lodewijkskerk en vanaf 2024 organist van de zaterdagavondmis in de Rooms-katholieke Sint Jans Onthoofdingkerk te Zoeterwoude. Van 1993 tot einde 2008 (datum van opheffing Pius-X-koor Leidschendam) was hij organist en koorrepetitor van de St.Joseph Opifexkerk van de Trinitasparochie te Leidschendam, later in de St. Petrus- en Pauluskerk in Leidschendam. Sindsdien is hij ook als waarnemer actief in verschillende kerken te Leiden (oa. St. Petruskerk en Hartebrugkerk) en in Den Haag.

In 1995 gaf hij zijn allereerste orgelconcert in Hermeskeil bij Trier. Muzikale hoogtepunten tot nu toe: In het Heilig Jaar 2000 in augustus vervanging van Wolfgang Seifen op het 128 registers tellende Marienorgel in de basiliek te Kevelaer, het twee na grootste orgel van Europa. In 2000, 2002 , 2004 tot en met 2006 en 2009 assisterend organist op het 75 registers tellende grote Klaisorgel in de Willibrordusbasiliek te Echternach (Lux) bij feestelijkheden rond de Springprocessie, in 2005 in genoemde basiliek te Echternach een optreden als solist en begeleider in liturgisch kader samen met genoemd Pius-X-koor Leidschendam, een weekend-assistentie in augustus 2015 en in 2019 concertant optreden op genoemd Klaisorgel in het kader van de Echternacher Orgelsommer in Echternach en in december 2019 in de kathedraal van Luxemburg. Tenslotte de drie touristenconcerten in augustus 2009 en het concert in 2010 op het grote Stumm-orgel van de voormalige Abdijkerk van Amorbach. In juni 2014 het concert in de St Alphonse in Luxemburg op het Stahlhutorgel met Nederlandse meesters vanaf Friedrich Ruppe tot en met Herman Strategier en het concert in de St Michel te Luxemburg in december 2018 met Engelse componisten.

Guus Theelen studeerde van 1985 tot 1991 vaderlandse en algemene geschiedenis evenals muziekgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Leiden. In 2005 publiceerde hij een geschiedschrijving over landgoed en begraafplaats Rhijnhof. Hij maakt deel uit van de Kring van Musici rond het Academieorgel en de artistieke commissie van Stichting Leiden Orgelstad en is werkzaam binnen het overheidsarchiefwezen.